

MUSTAQILLIK YILLARIDA HAJ ZIYORATI

Urakova Feruza Nurillayevna

Yakkasaroy tumani 118-maktabning tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ziyorat dunyo musulmonlari uchun azaldan qadrlanib kelgan va O'zbekiston xalqi ham bundan mustasno emas. Keyingi yillarda, ayniqsa, O'zbekistonda mustaqillik yillarida har yili Makkaga Haj qilish muhim ahamiyat kasb etdi. Ushbu maqolada o'zbekistonlik ziyoratchilarning ushbu maxsus davrda duch kelgan noyob tajribalari va qiyinchiliklari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *mustaqillikdan oldingi davr, tashkilotlar, Haj ziyorati, qatag'on yillari*

Kirish: Mustaqillikka erishgach, mamlakatimizda barcha sohalarda tub islohotlar amalga oshirildi. Diniy soha kabi boshqa sohalarga ham e'tibor qaratildi. Joylar qayta tiklandi, ta'mirlandi, yangi masjidlar qurildi, diniy ta'lim muassasalari tiklandi.

Islom diniga mansub fuqarolarning Haj va Umra safarlarini davlat tashkiloti mustaqilligi ish bilan qiziqirdi. Xususan, Prezidentimiz Islom Karimovning 2006-yil avgust oyida qabul qilingan "Jamoatchilik kengashi faoliyatini tashkil etish va o'tkazishda Haj va umra tadbirlari bo'yicha" farmoni asosida har yili muqaddas ziyorat va umra sayohatlarini tashkil etish, ziyoratchilar soni ortib borayotgani birinchi o'rinda. sayohat hujjatlari, viza chiptalari, Saudiya Arabistonida shartlar sifatida va boshqa tegishli tashkilotlar do'stona amalga oshiriladi.

Qolaversa, Saudiya Arabistoniga borib namoz o'qish uchun Haj va Umra ziyoratlarini ado etishga majbur bo'lgan ota-bobolarimiz, onaxon va buvijonlarimizning yana bir buyuk orzularidan biri keng yo'l ochildi. Tarixga nazar tashlaydigan bo'lsak, O'zbekiston ittifoqi 25 kishilik, 3 yoki 5 kishidan iborat bo'lsa, oxirgi yillarda Umra haj ziyoratiga 5200 nafar va 6000 dan ortiq ziyoratchilar tashrif buyurgan.

Davlatimiz rahbari Sh.Mirziyoev tashabbusi bilan 2017-yildan boshlab haj ziyoratiga boradiganlar soni 2000 ga yaqin, jami 7200 nafarga ko‘paydi. O‘zbekistonlik ziyoratchilar Saudiya Arabistonining Makka va Madina shaharlarida qulay shart-sharoitlar bilan ijara asosida yashashadi. Mustaqillik bayramining birinchi yilida bugun jami 100 000 dan ortiq fuqaro Umra hajiga, 90 000 nafar fuqaro gastrol safariga borish imkoniyatiga ega bo‘ldi.

Yillar va yillar davomida Haj va Umra safarlarini tashkil etish darajasigacha, tajriba ortib bormoqda. Mamlakatimizga tashrif buyuruvchilar, ko‘rsatilayotgan xizmatlar darajasi, jumladan, Makka va Madina misolida to‘rt yulduzli mehmonxonalar, har bir xona qulay mebellar, muzlatgichlar, televizorlar bilan jihozlangan. Navbatchi shifokorlar guruhi sifatida ilg‘or tajriba an‘analari asosida tashrif buyuruvchilar 24 soat davomida tibbiy yordam ko‘rsatish uchun bir xil mehmonxonaga kelishdi. Mehmonxona mini tibbiy shifoxona uchun maxsus joy.

Har yili Din ishlari bo‘yicha qo‘mita va O‘zbekiston Musulmonlari idorasi rahbariyati Saudiya Arabistoniga O‘zbekiston Haj vazirligi tashrifi chog‘ida ziyoratchilarning KSA bilan kelishini bir necha kishi tomonidan e‘tirof etilgan. Har yili Haj vazirligi ishchi guruhining Faxriy yorlig‘i bilan taqdirlanganimiz va Haj-2016 “ishchi guruhi”ning eng yaxshi deb e‘tirof etilishini ta’kidladik.

Tarixga e‘tibor beradigan bolsak, Amirsaid Usmonxo‘jayev Toshkentning eski “Jangox” mahallasi bo‘ylab sayr qilganida uni kutib olish hali ham sharaf deb hisoblanar edi..

73 yoshli Usmonxo‘jayev shahardagi Hast-Imom majmuasida dafn etilgan aziz avliyolarning avlodi. Ammo muhimi shundaki, u Ikkinchi jahon urushi avjiga chiqqan paytda ateist sovetlar muftiylikni islomiy boshqaruv organi sifatida qayta tiklashni topshirgan odam Eshon Boboxonning nabirasidir.

Usmonxo‘jayev endi tarixning o‘sha parchasi xotiralarini saqlashga bag‘ishlanadi. Bu oson ish emas.

“1943-1989 yillardagi islomiy muassasalar va muftiylar faoliyatiga oid ko‘plab hujjatlar 1991-yilda sodir bo‘lgan yong‘inda vayron bo‘lgan edi. Shu bois bobomga va uning Sovet

Ittifoqida islomni qayta tiklashga urinishlariga bag‘ishlangan muzey ochishga qaror qildim”, dedi u.-Eurasianet.

Muzey Usmonxo‘jayevning uyi yerto‘lasida joylashgan. Asarlarning deyarli 80 foizi 1940-yillardan to hozirgi kungacha bo‘lgan davrni qamrab olgan fotosuratlaridir.

Aynan Eshon Boboxonning sa’y-harakatlari tufayli kichik bir guruh ziyoratchilar Makkaga o‘n yildan ortiq vaqtdan beri ilk bor haj ziyoratiga otlanishdi. 1944 yil oxirida bo‘lib o‘tgan sayohat Usmonxo‘jayev alohida g‘urur bilan to‘xtaladigan epizoddir.

Rossiya inqilobi barcha diniy e‘tiqodli odamlar uchun halokatli lahza bo‘ldi. Endi qulagan imperiyada yashagan 25 yoki million musulmonlar bundan mustasno emas edi. Namoz o‘qiladigan joylar musodara qilindi va harom qilindi, e‘tiqodlar davlat siyosati sifatida masxara qilindi va dindorlar o‘z e‘tiqodlaridan voz kechishga majbur bo‘ldilar.

Qatag‘on 1936 yildan keyingi yillarda cho‘qqisiga chiqdi, chunki Iosif Stalin mafkuraviy jihatdan shubhali deb hisoblangan har qanday odamni nishonga olgan terror to‘lqinini boshlab yubordi. Sovet hokimiyatining dastlabki o‘n yilliklarida O‘rta Osiyo respublikalarida qancha ulamo yo‘q qilingani haqida ishonchli ma‘lumotlar mavjud bo‘lmasa-da, ularning soni ko‘p minglab bo‘lgani aniq.

Qolgan masjidlarni ziyorat qilish insonning ishini yoki hatto hayotini xavf ostiga qo‘yishi mumkin. Shunga qaramay, islom uylar ichida, oilalar ichida tinchgina saqlanib qolgan. Qadimgi Toshkentda ko‘pchilik namozxonlar yoki Qur‘on nusxalarini yashirgan. Qorong‘i tushganda jur‘at qilganlar namoz o‘qiydilar.

Bu urush ateizmga kuchli intilishni to‘xtatib qo‘ydi. Rus pravoslav cherkovidagi qolgan hamkasblari singari, islom ruhoniylari ham urush harakatlariga yordam berish uchun o‘zlarining sodiqlariga vatanparvarlik chaqiriqlarini berishga majbur bo‘lishdi. Eshon Boboxon 1943-yil oktabr oyida yangi tashkil topgan O‘rta Osiyo muftiyligiga yo‘llagan murojaatida musulmon birodarlarini Sovet davlatining o‘zi ta‘riflagan gitlerchilarga, ya‘ni gitlerchilarga qarshi urushida vatanparvarlik birdamligini ko‘rsatishga da‘vat etgan.

Bunday murojaatlar, shubhasiz, Boboxonning Moskvaga musulmonlarga o‘z e‘tiqodlarini amalda qo‘llashlari uchun ko‘proq imkoniyat berish to‘g‘risidagi iltimoslariga xizmat qilgan.

Boboxon murojaat qilgan muftiylik Stalin tomonidan ishlab chiqilgan dinni boshqarishning yangi modeli tufayli vujudga kelgan. Sovetlar chor davridagi ilgari mavjud bo‘lgan tuzilmalardan uchta musulmon ma‘naviy idorasini yaratish uchun asos sifatida foydalanganlar: mos ravishda Zakavkazda, Shimoliy Kavkazda va Sibirning Ufa shahrida. O‘rta Osiyo va Qozog‘iston musulmonlari diniy boshqarmasi yoki SADUM toza matodan tikilishi kerak edi. Uning boshiga o‘zi qatag‘onni boshdan kechirgan Boboxon qo‘yildi.

Haj ziyoratiga kirish sharafi yana bir burilish nuqtasi bo‘ldi. Nima uchun Sovetlar bu potentsial muammoli sayohatga ruxsat bergan bo‘lsa, bu hali ham savol bo‘lib qolmoqda.

Tarixchi Rinat Shig‘abdinovning ta‘kidlashicha, islomning nafas olishiga ruxsat berish Moskvaning tez orada Sovetlar va G‘arb o‘rtasidagi mafkuraviy ustunlik teatriga aylanib borayotgan rivojlanayotgan dunyoga qilgan tashabbuslarining bir qismi edi.

“Ziyoratchilarimizning Saudiya Arabistoniga boshqa davlatlardan boradigan ziyoratchilar yoki mahalliy aholi va Turkistondan ko‘chib kelgan odamlar bilan suhbatlari Sovet Ittifoqiga qarshi tashviqotni fosh qilishga xizmat qildi”, dedi tarixchi Eurasianet nashriga.

Birinchi ziyorat 1944 yilda olti kishilik guruh tomonidan amalga oshirilgan. Ramazondan tashqarida sodir bo‘lganligi sababli, uni haj deb atash mumkin emas, lekin uning haqiqiy qiymati doimo asosan ramziy ma‘noda bo‘lgan.

Sovet arxivlariga kirish imkoniyati cheklangani uchun ziyorat tafsilotlari noaniqligicha qolmoqda. Ma‘lum bo‘lgan narsalarning aksariyati Shig‘abdinovning ishi tufayli. Uning tadqiqotiga ko‘ra, guruhda uch o‘zbek, bir tojik, bir qozoq va bir tatar bor. Ularning barchasi diniy ma‘lumotli, madrasada o‘qigan, imomlik qilgan.

Birining tarjimai holi shuni ko‘rsatadiki, u temir yo‘l stansiyasida hammol va qo‘riqchi bo‘lib ishlagan - bu oddiy narsa, chunki Stalin davrida Sovet fuqarosi yolg‘iz ruhoniy bo‘lishi mumkin emas edi. Ziyoratchilarga SADUM rahbari o‘rinbosari Murodxo‘ja Solihxjayev boshchilik qildi.

1944 yilgi sayohatda o'rnatilgan pretsedent Islomning eng muqaddas joyiga ziyorat qilishni jonlantirish uchun zamin yaratdi. Ammo guruhlar kichik bo'lib qoldi, odatda o'ndan 20 kishigacha. 1946 yilda Makkaga 10 nafar Sovet fuqarosi tashrif buyurdi. 1954 yilda u 21, 1965 yilda esa 18 edi.

Islomga qarshi rasmiy chiziq 1970-1980-yillarda yumshay boshladi. Sovet davridagi dinga qarshi tashviqot, ma'lum darajada qatag'on kabi davom etdi, lekin bu Stalin davridan ancha uzoq edi. Sovet Ittifoqining nobud bo'lgan kunlarida har yili ko'p yuzlab musulmonlar Makkaga haj ziyoratlarini bajarishardi.

Xulosa: O'zbekistonda mustaqillik yillarida Makkaga Haj ziyoratiga qatnashuvchi ziyoratchilar soni sezilarli darajada oshganiga guvoh bo'ldi. To'qnash kelgan qiyinchiliklarga qaramay, hukumat va xususiy sektor ushbu muqaddas sayohatni yanada osonlashtirish uchun tahsinga loyiq sa'y-harakatlarni amalga oshirdi.

Transport, turar joy tartibi va viza rasmiylashtiruvi takomillashtirilgani tufayli ziyorat tajribasi O'zbekiston musulmonlari uchun qulayroq va qulayroq bo'ldi. Hukumatning Hajni qo'llab-quvvatlash borasidagi majburiyatlari diniy marosimlar va fuqarolarning ma'naviy farovonligiga qanchalik ahamiyat berayotganini ko'rsatishi aniq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1995 yil 2 iyundagi 1162 raqamli "Buyuk Ipak yo'li" ini qayta tiklashda O'zbekiston Respublikasining ishtirokini avj oldirish va respublikada xalqaro turizmni rivojlantirish borasidagi chora -tadbirlar to'g'risidagi" farmoni. /Xalq so'zi, 1995. 3 – iyun
2. Azamatovich X.L.Hakim At Termiziy ilmiy merosi hadislar mavzusida // Integratsiyalashgan ta'lim xalqaro jurnali, 2019. T. 2. № 5. S. 10-13.
3. Olimovich D.I., Qudratovna F.S., Sayfitdinovich I.B. Buxoro mehmonxonalaridagi restoranlarning istiqbollarini bashorat qilish uchun marketing tahlilining ahamiyati // Iqtisodiyot, 2020. № 1 (44).

4. Davronov I. O. Turistik yo'nalishlar bo'ylab ekskursiya xizmatini takomillashtirishning innovatsion usullari // Indoneziya innovatsion tadqiqotlar jurnali, 2020. T. 10. № 1.